SPISY ADOLFA HEYDUKA

X.

I.

ZPĚVY POŠUMAVSKÉHO DUDÁKA

SPISY

ADOLFA HEYDUKA

X.

ZPĚVY POŠUMAVSKÉHO DUDÁKA.

1887—1890.

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO, SPOL. S R. O. V PRAZE.

1923.

ADOLF HEYDUK:

ZPĚVY POŠUMAVSKÉHO DUDÁKA

I.

PÍSNĚ.

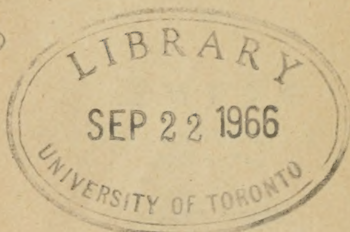
1887—1890.

DRUHÉ VYDÁNÍ.
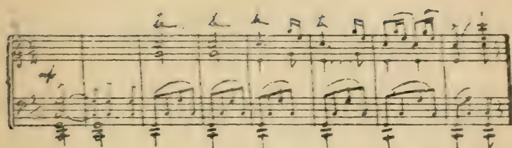

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO, SPOL. S R. O. V PRAZE.

1923.

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

JAROMÍRU ČELAKOVSKÉMU.

MOTTO.

BEDŘ. SMETANA: „TAJEMSTVÍ“.

PRŮVODEM.

Vydávám knihu Zpěvů pošumavského dudáka, vytištěných částečně v listech belletristických. Jest to kniha zpěvů napořád vlasteneckých, tedy — po soudu některých — kniha nemoderní, po soudu však většiny lidu českého, kniha modernější jiných, protože jí vystihnouti jsem se snažil nejen vlnění duše své, ale vlnění duše všech, kdo jsou si vědomi, že boj náš za svobodu a volnost svědomí, boj za práva naše odvěká jakož i za trvání naše u veliké rodině národův evropských není posud ukončen, ba že — to nebi budiž žalováno — bojovati nám bude ještě dlouho a dlouho proti sveřeposti a zpupnosti nepřátel, již, zvykli jsouce nadvládě, rovnost národní i společenskou mocí udupati a zničiti se snaží. Nepsal jsem nic, čeho jsem v komůrce své duše neprocítil, neoplakal, neb neproklel, nic, čím lid můj nebyl uražen, nic, oč nebyl vědomě oloupen, nic, kam by se tužbami svými nebyl nesl; psal jsem jen to, čím moře myšlenek jeho i moře sociálních poměrů našich je rozvlněno. Podávám tedy také skyvy žiti (tranches de la vie), jak toho modernost žádá, třeba že více žití interního, a podávám je upřímně; vyslovuji vzněty srdce svého prostě, řečí modně nestrojenou, ale přec tím prostým květem mluvy lidové, kterou nevědomí mají za banální, nízkou a podřízenou.

Láska k bratrům a hněv na dravost nepřátel kráčely mi po boku; naslouchal jsem jim, ale zůstal jsem svým: českým i lidovým, jak káže nám nutnost všem, nechceme-li zahynouti v zátopě kultury těch, kdo byli šťastnější ve vývoji svém než my. — Kdo národnost za planý a prchající mají pojem všednosti, kdo netouží, abychom u veliké zahradě jarého obrození národův kvetli jako květ vedle květů jiných, abychom podrželi svou barvu i svou vůni duševní, ten odlož mou knihu; pro toho není; spíše psána je pro duše mojí duši příbuzné, jež se mnou stejně smýšlejí a cítí, a jichž mi láska přidružila tolik, že zpívati jim bylo mi povinností a štěstím.

Nestavěl jsem se proti nikomu, kdo jinak psáti za lepší uznávali a uznávají, neb kdo mají umění za výlučně aristokratický privilej; já mám je za nutné osvěžování srdce lidu, od současné společnosti druhdy ledabyle zanedbávaného, za vyjasnění jeho duševních obzorů, za zjaření jeho krve a svalů. Z něho jsem vyšel, s ním půjdu i přes ústrky a výsměch jakýkolivěk. I na dále budu sloužiti kráse bez frází, bez intence, bez vzdorovité schválnosti a vynucené zúmyslnosti a z duše budu se radovati úspěchu jiných, ať z tábora jakéhokoli.

Buď zdráv, laskavý čtenáři, buď zdráv!

A. H.

Průvodní list.

„Já jsem dudák z Pošumaví,
po kraji znám všudy;
podědilť jsem poklad pravý:
Strakonické dudy!“

„Lžeš, jen se ti od úst práší,
práli, že mu hráli,
s takým měchem v zemi naší
byl bys roven králi!“

„Vždyť já jsem!“ — „Jsi známá kopa!
Ony dudy, lháři,
v Strakonicích u Prokopa
visí na oltáři.“

„Visely, můj lide zlatý,
hádky nech a křiku,
ondy mi je však ten svatý
spustil se hřebíku.

Chtěl, bych jimi Boha slavil,
kraj probouzel rodný;
když to děkan viděl, pravil:
‚Měj je, a buď hodný!‘

Tak se dudy staly mými,
kdože roven je mi?
vesele se vydám s nimi
po vší české zemi.

Půjdu s nimi do Moravy,
do Slezska a dále,
budu dudat: Snivé hlavy,
spát-li chcete stále?

Zžehnu srdce chladných lidí,
by se ptali v hněvu,
proč nepřítel zrno klidí
a my jenom plevu.

Po švandovsku, bez ochaby
budu vám to sbírat:
‚Věru, rabi jen a baby
nechají se týrat.‘

Budu mužně dudy zdouvat,
hluchým v uši hučet:
Kdo chceš k předu, nesmíš couvat,
dlužen-lis, plať účet!

Neplač, nekřič: „Strádám, hynu,
žalosti se množí!“
Dosti řečí, chutě k činu,
pryč, kde jaké hloží!

Se vším pryč, co v cestě stojí,
třeba vzrostla vřava,
čert vem pestrý chochol v boji,
jen když stojí hlava!“

Mé písně.

Mé písně rozkvetlý jsou vřes
ze slunných českých lad,
já tkám je pro chýšku a ves,
ne pro město a hrad,
a ty-li poslechnou mě jen,
mám dost a dost; jsem spokojen!
Či žehrat měl bych snad?

Já u paláců, třeba chud,
nežebřu o milost;
co tamo s písní prostých dud?
Já na chýších mám dost;
těm věrně zpívám v každý čas,
až žalost v nich se změní v kvas,
a vždy jsem bídy prost.

Když slunce svítí, zlato hned,
když měsíc, stříbro mám,
já všude vesele si veď,
ať s přáteli ať sám;
krb teplý hledám v dobách zlých,
a v krásném čase na polích
i v lesích lože mám.

Tu dum a myšlenek mých směs
a jásot, stesk i vzdech
jak pták se vznáší do nebes,
kde tatíček nás všech;
i sním a sním, až na podiv
roj písní slétá z luk a niv
v mé srdce a v můj měch.

A vesel dudám na ručest,
chat veských věrný host:
„Ó jaký rajský úděl jest
ten drahý český skvost!“
Mně vlhne zrak a chví se hruď —
ó země, matko, zdráva buď
a šťastna na věčnost! —

Jsem Čech.

Hor sivou skráň když Vesna hladí
a sametovy čechrá mech,
když struny lidských srdcí ladí
a z hnízda touží ptáci mladí
a ze rtů poupat vonný dech;

když hruď si kytí smavá niva
a housenka se mění v květ
a v keřů srdcích jaro zpívá,
tu duši mé tak volně bývá,
jak v nebe měl bych vyletět.

Ať v kraj jdu bohatý, ať chudý,
vždy letí se mnou písní roj,
a kam se dám, jsem vesel všudy,
vždyť na srdci mám zvučné dudy
a na klobouku kyprou chvoj.

Tou zdobou vítězně si vedu,
ta všemu světu známkou buď;
že v ohni zloby, v pýchy ledu
přec cíle dojdu ku posledu
s tím, co mi život vštípil v hruď;

že přes závistných lidí četu
a hrdopýšků zpupný chlad,
při lepší doby vážném sletu
čas nesžehne mé duše květů
a nespálí snů zlatý sad.

Vždyť Bůh to chtěl, jenž světy víže,
an ptáka do srdce mi vdech',
jím šťasten jsem! . . . Pryč žalu tíže,
jsem víc než každé světa kníže
a více nežli král: jsem Čech!

Pozdrav Pošumaví.

Buď zdrávo, Pošumaví,
z té duše zdrávo buď!
Tvůj zjev mi nejde z hlavy
a plna jest ho hruď;
ztad, kde se Prácheň zvedá,
až po Boubínský chlum,
vše moje duše zhledá
a k vroucím tiskne rtům.

Od Ryznburských lesů
až po Krumlovský hrad
vstříc v nadšení ti nesu
svých ňader květný sad;
duch pomoci ti touží,
kéž v zdar ti jeho vzlet,
vždyť cizota tě souží,
a týrá drahně let!

Ó vzbuď se, kraji zlatý,
a k mateři se hlas,
by daly nám tvé chaty
práv bojovníky zas,
by nebes síla plodná
tě v zlatou vila zář,
a slznou sláva rodná
zas vyjasnila tvář.

Nuž k dílu kleslé paže,
tuž činem se, kdo chor;
stesk duším křídla váže,
tož místo stesku — vzdor!
Výš nakloněné hlavy,
v před nakloněnou hruď;
buď zdrávo, Pošumaví,
z té duše zdrávo buď!

Dudákův znak.

Jsem větví českých bohatýrů,
již ondy ovládali svět,
jimž hladký pluh byl trůnem v míru
a žezlem otka, řádem květ;
jichž stolem lučné byly drny
a baldachýnem svěží štěp
a rodným znakem, bez poskvrny,
zbraň otcův: okovaný cep.

Mým dvořanstvem jsou zpěvní ptáci,
mým krasosadem šumný bor
a světlem při veškeré práci
skvost slunce a mé ženy zor;
mým hradem krov je rodné chaty,
mým hodem vlastních rukou chléb,
však nade všecko je mi svatý,
znak otcův: okovaný cep!

Štít ovšem jednoduchy trochu;
jeť bez helmu a různých per
a bez peřestých fafrnochů
a bez řádův a bez titěr;
a nemá pospod hříčky slovné —
nač taký ledabylý klep —
mým heslem je: „Všem právo rovné,“
mým znakem: okovaný cep.

A znak ten zachovám svým dětem —
snad také písní pěkný tlum —
a dudati-li půjdou světem,
vždy hostinný si najdou dům;
vímť, dost že nástrah bude místy,
leč pro ty dudák hluch a slep,
až za hrob zachovám si čistý
znak otcův: okovaný cep!

Mé děti nepomísí krve
s tou dobrodružnou cháskou Čech,
jež věšela mi bratry prve
po cestách, vsech i po městech.
ty shnilé přiběhlické rmuty
jim nerozohní srdce v tep,
čist bude můj, jak v zlatě kutý,
znak otcův: okovaný cep!

Občerstvení.

Řcete, lidé, kdeže stanu
u věnci těch skal,
palčivou než žízní vzplanu
vísky opodál?
Ej, tam krčma v lesa šeře,
maličká jak klec,
ale kdo se mimo béře,
zastaví se přec.

Lepší krčmy není v kraji
nad „Zelený džbán“;
med, který tam nalévají,
je všech medů pán!
Nuže, vítej, chvojný víšku,
sláb a chor jsem již;
dudy s plece, groše z míšku,
počkej, mede, zvíš!

Rád si věru dudák hoví,
kde je taký lík . . .
Sem! Dejte mi dvoupintový
český korbelík;
rychle, sice žízní klesnu,
běda, ztrácím dech,
a zde vedle jako ve snu
kvílí i můj měch.

Dopito je! Ach, jak hřeje
čarovný ten zdroj;
v srdci mi zas křídly věje
zlatých ptáků roj;
zpívá, lítá, jen se kmitá —
jaký jarní spěch!
stolístkami náhle zkvítá
ňader hojný vzdech.

Písně jsou to; kéž jen jedna
lidu vzpruhou jest
a přijde-li chvíle bědná,
zbraň mu tiskne v pěst;
kéž mu nedá zapomněti
na křivd různou strast:
kéž dá vlasti šťastné děti,
dětem šťastnou vlast!

Pošumavský kraj.

Hyne posud český duch
na tom našem jihu,
jako květ, jímž kvetl luh,
založený v knihu;
jako v zimě chorý pták,
jako jiskra v kouři,
jako motýl ubožák,
zanesený bouří.

Hyne, hyne; zpěv a jas
v chorém srdci tlumí,
neví, nad ním nový čas
perutí že šumí,

dřímá, klímá, aniž ví
o ruměnci zory;
tím vinen ten jedový
mráz od Bílé Hory.

Vzbuď se, kraji, snění nech,
bílý den se zvedá,
šedá mlha na ladech
trhá se a sedá;
vzbuď se již a k dílu spěš,
přijmi vzkaz můj vděčně,
či při planých hračkách chceš
spát a hynout věčně?

Junákem, můj kraji, buď!
nač ta snivost plytká?
ať tu tvoji kyprou hruď
zdobí činů kytka;
hor klobouček švarný již
sokolím zdob peřím,
a že všem se zalíbíš,
nedoufám, leč věřím.

Budeš zas jak bohatýr,
v boji s křivdou státi,
a co sebral hrůzy vír,
právo záhy vrátí;
celý národ bude pět
vesele a hlasně,
vonné zkazky vysní květ,
skřivan zvučné básně.

A já, dudák, potulkář,
zadudám ti k plesu,
jen jestliže lesk a zář
pohledů tvých snesu;
slouchat bude s druhem druž,
jak to jásá všudy;
Pane Bože, nalaď už
srdce mé a dudy!

Co bych dělal.

Hledět lidem do svědomí
přál bych sobě v dudy hraje,
přechodil bych křížem krážem
rodné země dálné kraje.

Prozíral bych všude, všude
české duše bdělou pílí,
lhostejné bych vyburcoval,
bojácným bych dodal síly.

Ale v duších odrodilců
řádil bych jak vichr v lese,
volal bych jim hlasem hromu:
„Odrodilci, poznejte se!“

Pral bych do nich mlatem slova,
bleskem písně, šípem žertu,
až by se buď káli znova,
nebo zbiti táhli k čertu.

Dudal bych jim: „Napravte se,
zcizotělé černé duše,
než vás nad mou stihne větší
Boží střela z pomsty kuše.

Je-liž lhostejno vám posud
v hrobě našich matek lkání?
svědomí vás strašit bude,
odrodilci, do skonání.

Do skonání, do věčnosti;
věčnost — hrozno! konce nemá —
boží srdce zavře se vám,
boží ústa budou němá.

Věky hledí v naše hoře,
mřít nás vidí v práva poušti —
Bůh na milost vrahy bere,
odrodilcům neodpouští!“

Můj kozlík trká.

Mám kozlíka dud okrasou,
ten dvé má švarných růžků,
jak na vznešených hlavách jsou
u staročeských bůžků;
ty dudy tisknu na svou hruď,
když osud do mne strká,
leč vlastizradce, buď kdo buď,
můj kozlík trká.

Znám po dálném jsem okolí
už s mnohou vískou pěknou,
a děti, jdoucí ze školy,
mně vždycky v pozdrav smeknou;
však všetečno-li které z nich,
mi ručkou na měch drká,
hned volám na ně, taje smích:
Můj kozlík trká!

Ej, šlapu si jak pyšný král,
jak ženich v švarném věnci,
až z polí, cesty opodál
mě k sobě svábí ženci;
jdu, ať se mládež pobaví
a cukruje a vrká,
leč baby všeho pohlaví
můj kozlík trká.

Vždy v dobré míře kráčím rád
tu k dědině, tam k městu,
co do let mi? jsem duchem mlád
a mám svou vlastní cestu;
vše rád mám; chlebařský však lid,
jenž čertovinou prká,
ten blíž mi nesmí přistoupit;
můj kozlík trká.

Jdu lesem-li a píseň tkám,
chvoj mile v sny mi voní,
leč často v cestě chlapa mám,
jenž „péro“ na mne kloní:
„Svůj míšek dej a pěj a hrej,
z mých ran krev vždycky crká...“
tu zbraň mu zlámu: Lotře, hej,
můj kozlík trká!

Kol hradu kráčím rozjařen —
jsou cizáčtí tam páni —
a na nedělní ve vsi den
zvěst upřádám si v skráni,

tu s koně volá jakýs kluk
a zvedá bič — oř frká —
„Hni z cesty!“ . . . Kloučku, ani muk,
můj kozlík trká!

Dál na klášterní pivovar
mě bystré nesou oči,
tam pocestnému jako dar
vždy korbelík se točí,
však nutí-li mnich sklepní lid,
by dal, co troup jen srká,
tu volám naň: Nech žertů být,
můj kozlík trká!

Jdu k městu; purkmistr zde víc
dbá poklon nežli řádu;
všem pánům dvorně spěchá vstříc,
leč kope vše, co vzadu;
ten, toče k drábům hlavu svou,
by zavřeli mě, mrká . . .
Aj, dráby zveš? Nu, ať jen jdou,
můj kozlík trká!

Mám pokoj; kráčím nerušen,
kde chvojný víšek visí —
vše přichází mi jako sen —
zde dudával jsem kdysi;
kde krčmářka jak růže květ,
rád každý vínko srká,
však hádky? ne, pro živý svět,
můj kozlík trká!

Jen lancouch vyvolává svár,
když spílá české chase;
ten supí zob a supí spár
chce rvát se zas a zase;
však vstane-li kdo jako muž,
hned chlapu v ňadrech hrká . . .
Pryč, cizopasná sběři už,
můj kozlík trká!

Tak vedu si, tak bdím i sním,
tak žít a zpívat budu;
dnes k studánce se nakloním
a zítra k vína sudu;
hned drozdí za klobouku lem,
hned orlí dávám brka
a nepřátelům volám všem:
Můj kozlík trká! —

Ve Zvíkovské kapli.

Z Šumaviných bílých ňader
dvě se řeky taví,
nad řekami dvěma stojí
Zvíkov, pomník slávy,

Nad Vltavou s jedné strany,
s druhé nad Otavou;
smutné létly upomínky
dudákovou hlavou.

Také zde část rodné slávy
zrádně v síti lapli . . .
smutně oči obrátil jsem
k hradu staré kapli.

V staré kapli na Zvíkově
v javorovém lese
velikánský svatý Krištof
Mesiáška nese.

O hůl vetchou, sukovitou
podpírá se v chůzi:
hruď se zdouvá, temné oko
plno svaté hrůzy.

Klekl jsem tam na dlaždice
s orlíky a draky,
zašeptal jsem: Pomoz, Bože,
a ty, svatý, taky!

Světy letí jako divy,
my se nehnem' z místa,
pomoz, svatý velikáne,
druhu Jesu Krista.

Nosíš Spásu na vše strany,
konáš rád a zdárně,
a my Češi ubožáci
čekáme vždy marně.

A my Češi ubožáci
ustavičně hynem,
sestup, svatý, mezi bědné
s Pánaboha Synem.

Nejsmeť posud vykoupeni
od pokuty věčné —
ó, jak by ti srdce moje
vroucně bylo vděčné.

Slávu tvou bych prozpěvoval,
slávu tvou bych množil,
kdybys toho Mesiáška
u nás s beder složil.

Kristova až ďáblí hlavu
rozšlápla by pata,
vydudal bych tobě na hůl
z ryžovného zlata.

Opřel bys se bezpečněji,
přecházeje řeku,
ryze zlatá berla, pane,
trvá řadu věků.

Řadu věků také zbojník
křivdy na nás páše . . .
přenes k nám už přes slz moře
toho Mesiáše!

Pryč s pláčem.

Slyšte, vizte! V dudách mých
šumí to a zvučí,
roje hněvů spoutaných
víří v nich a hučí;
jdu-li na vrch, jdu-li v důl,
sotva že je nesu,
žalem půl a zlostí půl
chvěji se a třesu.

Hněvy, blesky duše, ven!
Z ňader, svaté střely!
křivdy mrak a zloby hlen
vše nám obestřely,
v země horských úvalech
výkřiky se šíří;
vzhůru k činu z končin všech,
práva bohatýři!

Síla ducha víc je as
nežli hradba vozná,
v míru-li nás neznal čas,
ať nás v boji pozná;
vážný hněv až v očích mdlých
zlatým leskem vzplane,
pak věk reků zapadlých
znova z hrobu vstane.

Nuže, chutě, kdo jsi náš,
vzmuž se již a zjaři,
činu-li se obáváš
sotva se ti zdaří:
dosti křivdy, žalu dost,
povstaň v ducha zbroji,
svobody a práva skvost
rodí se jen v boji!

Nepovolný.

Řekli mi kdys páni: „Starost máme,
nosíš krajem bludy;
dvůr ti dáme, znak ti uděláme,
zahoď dudy!

Ne-li, dobře, pomůžem si věru:
půjdeme tě udat,
přestaneš ty v krčmách za večerů
chase dudat!“

»Udejte jen, opatrní otci,
čiňte podle zdání,
nepřestanu chodit ve dne, v noci
po dudání.

Učiňte jen, tajní udavači,
chutě, bez ostychu,
což jsou popěvky ty moje ptačí
zdrojem hříchů?“

„Výmluva tvá napořád je stejná,
půjdeš do šatlavy,
při chlebě a vodě písní hejna
prchnou z hlavy!“

„Neprchnou, ty hlouběj váznou, pane,
věznit nedáme se;
zpěvem puká okno mřížované —
zniknu v lese!“

„Tak? no počkej, srazíme ti rohy:
novou kládu máme,
do té bedlivě tvé bludné nohy
zakováme.“

„Vaše nová kláda pukne sama,
zazpívám-li v trudu,
ukážu vám paty zas i záda,
volným budu!“

„A my v ústa vložíme ti ‚hrušku‘,
zaniknou tvé písně,
se stropu až dary padnou k lůžku
vlhké plísně!“

„Nezanikne přec zdroj písní zlatý —
stále budu pěti —
hojnost mi jich z každé veské chaty
v ústret sletí.“

„Tož zavřeme dudy!...“ „Též se zhatí,
nic vám nezpomůže:
žalářného dcera mi je vrátí
za květ růže.

Za květ těchy, který srdce hojí,
za kytičku zpěvů;
budu dudat — šelma, kdo se bojí —
na vzdor hněvu!“

„Pak rozbijem dudy! Zkrotneš asi,
smělý odmlouvači,
nebudou v nich ani lidské hlasy
ani ptačí! ...“

„Budou! tím jen uškodíte sobě;
jeť v nich na sta duchů,
celý věk vám budou — ba i v hrobě —
kvílet v uchu! ...“

Zalekli se páni takou zvěstí ...
Šel jsem; oni z dáli
smáli se, leč zlostí kapsách pěsti
zatínali. —

Jsem jako pták

Zda nejsem jako v lese pták,
nechť s písničkou jen prostou!
vždyť křídla k letu do oblak
mně jako jemu rostou;
a jimi rád se povznáším,
když z východu se šeří . . .
čím předčí mě ti ptáci, čím?
Jen skrovnou špetkou peří!

Leč nad to ještě dudy mám,
ty také něco zmohou;
když na vesnici zadudám,
ruch vjiždí do všech nohou;
kdo slyší, v srdci rozjařen
chtě nechtě zvedá paty
a zpívá: „Dudej, dudej jen,
náš rozmilý, náš zlatý!“

I dudám: „Buďte veseli
a rod svůj v srdci noste,
co nepřátelé naseli,
v čas vypleňte a zkoste;
řeč otců braňte, dům i luh,
to zlosyn nejdřív béře,
a jde-li k vám, ten ďáblův druh,
hned na tři zámky dvéře!

A zataraste sklep i sad
a bděte bez únavy,
dřív připlazí se k vám jak had,
pak vlk je z něho dravý;
kam padne, zle! Sklep otvírá
a tajně v sýpku leze
a včely o med obírá
a podrývá niv meze.

Pak mizí výskot, zniká zpěv,
a oněmují dudy —
tož pozor, lide, zjař svou krev,
kryj stále se a všudy;
braň, co ti život v úděl snes':
svůj lán i dům i děti,
a jíti nechce-li ten pes,
tož kopni ho, ať letí!"

Skočická.

Skočice, blíž Hradu hory
stará víska,
putují tam lidu sbory
z dáli, z blízka;
na kolenou v chrámu klečí
tiše, snivě,
Matka Boží vše tam léčí
milostivě.

Půjdu také v ona místa
zbožných poutí,
rač mě, Matko Jesu Krista,
vyslechnouti;
srdce mé tě vroucně prosí
písně vzletem,
z těch jsem, již svou půdu rosí
krve květem.

Zlá se křivda zpupnou lájí
do Čech vtírá;
nechať se jí po všem kraji
bratr vzpírá;

loupí naše luhy, nivy,
doly, chlumy,
rekův meče, věštců divy,
pěvců dumy.

Trhá zemi, množí zrady,
ničí krovy,
předkův lány, předkův sady,
předkův rovy;
loupí pole, hvozdy, háje,
mlýny, splavy,
staré zvěsti, staré báje,
mladé hlavy.

Cizák zrno, brat má plevu,
své nechť orá,
nemá pláče už ni zpěvu
duše chorá;
pro smrt jaré děti chová
drahné roky,
cepy váže, kosy ková —
pro otroky.

Skočická Ty Matko Boží
plná vděků,
učiň z nás — viz, žal se množí —
národ reků,
vlož nám blesky na zášť dračí
v čela rýhu:
na směs vlků, již se tlačí
na nás k jihu!

Kaž, ať lid se krve varem
k činu vzpruží,
přinesu ti s jara darem
kytku růží;
kol nich stuhu zlatých cípů
bílou, čistou,
a před chrám Ti vsadím lípu
velkolistou!

S ptáky v lesa kypré chvoji,
v chrámě božím,
vroucích zvuků k poctě Tvojí
píseň složím,
vonnou, jak by zkvetly mani
střemchy sněti...
mlčíš?... Do řad, chudí, páni,
starci, děti!...

Mám zlost.

Čas volal mě: „Hej, pěvče, hej,“
a vážně prstem kýval —
„ven, neotálej, neváhej,
buď, čím jsi ondy býval!
Či nevěren ti verš a rým,
že nedbáš rodných luhů?
Ba ne, mám zlost, že lhostejným
jde u nás nejvíc k duhu.

Že nechce Pánbůh sevřít v pěst
tu chásku plnou hříchů,
jež v srdci má jen klam a lest
a boha v tučném břichu;
že táta syna vodí slep —
a vděčný syn zas tátu —
ne vlast kde volá, ale chléb
a porta na kabátu.

A takých lidí pěvcem být?
Ne, chraň mě ruka Páně!
Spíš chtěl bych dudy uchopit
a stisknout k pádné ráně;
druh k druhům raděj bych se dal
a cepem ostrých hrotů
ven, po husitsku vydučal
tu zlořečenou rotu. —

— ——

Žně.

Kos řinčení jde po polích,
tep cepů duní z mlatu,
a z rozvlněných zlatem lích
žeň štědrá plní chatu,
zrak chudých jasní se, nechť slep
slz rudých dřív byl třísní,
když kosy řinčí, duní cep,
to píseň je všech písní.

Lid dlouho bídě vzdoroval,
jež v hrob mu chtěla housti,
teď spěchá v pole — znikl žal —
jak ondy spěchal k Oustí;
zrak jasní se mu, třeba slep
slz rudých dřív byl třísní;
když kosy řinčí, duní cep,
to píseň je všech písní.

Tak, lide, vstříc jdi vrahům všem
v zlob rozkaceném čase,
kdo býval ondy vítězem,
dá Bůh, jím bude zase;
zrak jeho zjasní se, ať slep
slz rudých dřív byl třísní;
když kosy řinčí, duní cep,
to píseň je všech písní.

Jen pevně vytrvat a stát
i v nátlaku i v nouzi,
žeň přichází, když na obrat
Bůh jaré slunce vzbouzí,
zrak náhle jasní se, nechť slep
slz rudých dřív byl třísní;
když kosy řinčí, duní cep,
to píseň je všech písní.

Tož mužné, lide, zas a zas,
když křivda se ti páše,
však řízné zakletí, když v čas,
je nad tři otčenáše;
jím zrak se jasní, třeba slep
slz rudých dřív byl třísní;
když kosy řinčí, duní cep,
to píseň je všech písní!

Heřmaňská.

Nad Blánicí vršek „Zlatý“,
pod ním Heřmaň, šedá víska,
pustím já se v její chaty
přes luhy a třasoviska.

Zadudám tam píseň pěknou
kmetům, mužům, mladé chase,
jak se doby divně vléknou,
jak vše jiné v našem čase.

Jak létaly krajem zpěvy,
skřivánků jak hejna sivá,
a jak nyní rolník neví,
proč jsou němy les i niva.

Zadudám jim staré zvěsti
o žoldáku Huertori,
až rozbijou v ohni pěstí
stůl uprostřed javorový.

Zadudám jim zvěsti nové
o proradném sršňů roji,
vlast již kouší hůř než psové
a s práv vrahy jedno stojí.

Zadudám jim zas a znova,
jak sám Bůh už hněviv mlčí,
že Čech smyčky neusnová
na zběsilou chásku vlčí.

Zadudám jim při večeru
o cizácké černé sběři,
že se v jejich žilách věru
váhavá krev náhle zpeří.

Zadudám jim o půl noci,
než se obzor zžehne zlatem,
až synové jako otci
v reky vzrostou v hněvu svatém.

Až vzpomenou v náhlé chvíli,
že jsou děti oněch reků,
prsoma již tarasili
rozvlněnou zloby řeku.

Zazpívám jim do kuráže,
až se v očích jiskry znítí
a svalnaté jejich paže
okované cepy chytí.

Až ukují hroty z pluhů,
z kos až zrobí ostré dýky
na vztek pestrých dobrodruhů,
na loupežné rozbojníky.

Až lid jarý zas a svorný,
s bleskem v oku, s ohněm v líci,
zpěv zapěje světoborný:
„Kdo jste boží bojovníci.“

Pak, mé dudy — to-li zmohu —
zalesknou se v zlaté záři,
a já nazpět dám je Bohu
v Strakonicích při oltáři.

Co chci.

Co chci? Ej, věru, dost a dost!
Chci hlavám příval světla
a duším lásky háravost
a zemi, aby kvetla.

Rád v nedobytný val bych slil
zas dávné síly trosku
a v zlatý požár roznítil
troud srdcí a troud mozků.

Tož dudám různý hněv i žel
u zámků, chat i srubů:
náš rováš od křivd nepřátel
pln hlubokých je vrubů.

Ten rováš třeba hladkým mít:
v čas sříznout a v čas platit . . .
Co dozrálo, to má se žít,
co v snopech, má se mlátit.

U Albrechtic.

Malá víska nízkých krovů,
kolem množství předkův rovů;
v předkův rovech předkův zbraně,
a my máme bolé dlaně!

Bez odvahy jsme a vzdoru,
bez mlatů a bez toporů;
chabých svalů, stydných hledů.
polostíny chrabrých dědů.

Ó můj Bože svrchovaný,
ušlechti náš rozum planý,
změň nás vyšlé z pravé míry
v reky zas a bohatýry!

Zaměň v kmeny slabé klestí,
učiň mlaty z našich pěstí,
z prsou valy, činy z řečí,
jiné již nás nevyléčí! —

O Malínském křenu.

Ach, mladším přál bych sobě být —
žel, stár jsem už a chud —
za lepší cíp bych život chyť,
což mám z těch milých dud?
Nic, zhola nic a zase nic,
jen zpěvného kus hoře;
ej, rád bych slunci vyšel vstříc
tam k nám, ke Kutné Hoře!

Tam na polích a na sadech
Malínský roste křen,
a proto čilejší tam Čech,
nechť ondy pokořen;
a napaden-li v právu svém
a křivdou štván-li bývá,
v ráz jará svěžest zbují v něm
a říznost odvážlivá.

Z těch žírných polí Malínských,
jimž Bůh tak požehnal,
ve vyčpělý náš horský jih
hrst sazenic bych vzal,
a křen bych pěstil zas a zas,
jímž bystrota se vejší,
by lid náš — vrchovat je čas —
byl trochu čipernější.

V podlesí.

Dolina, pěkná dolina,
vzala si vísku do klína,
snáší s ní radost i muku,
chrání ji vějířem buků;
potok ji ramenem jímá,
víska jí na srdci dřímá.

Dolina s vískou jsou zaklety;
co jsou jim ptáků zálety,
co jsou jim úsměvy nebe?
Dolinu v srdci to zebe,
vísku že, v klínu již hlídá,
potulná uspala bída.

Procitni, vísko truchlivá,
zoře kraj zlatem zalívá,
probuď se, pověz, čím strádáš,
čím srdce vadne, co žádáš,
Ondy jak panenka jará,
mdlá nyní babka jsi chorá!

Nedbáš, spíš nivě na hrudi . . .
což pak tě pranic nevzbudí?
ani ruch hněvu a zloby,
jež chatek povaly drobí?
ani křik bídy a nouze?
Vesničko, spíš trochu dlouze!

Procitni, vísko v podlesí,
prohlédni, což tě neděsí
severu mrakava vraží?
Silna buď srdcem i paží;
smrt bloudí krajem, je blízko,
probuď se k životu, vísko!

Starému poháru.

V krčmu jsem zabočil,
hned u mne krčmář byl:
„Co si pán přeje?“ —
„Žízeň mám jako trám,
med-li máš?“ — „Věru mám!“
„Dobrý?“ — „Jen hřeje!“ —

Věru's mi postavil,
abych se zotavil,
úslužný synu,
džbán pěkný nádobný
a k tomu ozdobný
pohárek z cínu.

Můj milý pohárku,
lidského dohárku
útěcho jistá,
vím, že mi svěžest dáš —
však co to za znak máš?
Tisíc a tři sta!

Pěknou to řadu let
takový žije tret
bez srdce hnutí!
Poháre jediný,
tajné tvé šediny
k úctě mě nutí!

Snad z tebe Žižka pil,
ryšavou saň když zbil,
aby se schladil?
Ten-li tě ke rtům vznes',
v ráz bych tě ještě dnes
do zlata vsadil!

Jestli však z tebe pil,
vlasti kdo pohubil:
vrah dravčích spárů:
vrh' bych tě v okamih —
krůpěje nepil bych —
do ohně žáru!

Leč kdybych věděl, v čas
tebou že zjaří nás
Bůh s nebes výše,
v ráz za tě bratrům v děk
hlavu dám na špalek!
Mluv, stará číše! —

Bez modlitby.

Jest vždy a všude zvykem mým,
že na potulné cestě,
kde chrám je, rád se zastavím,
ať v dědině, ať v městě.

Tak vlast jsem prošel křížem v kříž,
leč málokdo as tuší,
jak přepodivná druhdy tíž
mou naplnila duši.

Vždyť slyšel jsem — ó divný zjev!
den každý, co jich v roce,
jak lid se modlil za církev
a za svatého otce.

A za věc různou na úžas,
vždy, napořád a znova,
a za vlast, za vlast — hrozný čas!
a za vlast ani slova.

A za vlast nikdo, za ten skvost,
co bylo jich tu koli;
už není pro ni lásky dost,
ó Bože můj, to bolí!

Slz žhavý pramen v ňadrech mám,
a srdcem žal mi třese;
pryč, raděj s ptáky zazpívám
a zastýskám si v lese.

Pootavské vísky.

Oj, krásný je ten horský svah,
kde Otava má hnědá
jak děvče bloudí po nivách,
když hochu kvítí hledá;
jak topas je ten její klín,
v němž blýská se rej pstruhů,
když bílé hvězdy kopretin,
hruď smavých zdobí luhů.

A na těch luzích napořád
vsi pěkné jsou a sady,
ó jak bych je měl z duše rád,
mé kdyby dbaly rady;

však ne a ne! Ej, plakal bych
a hruď mám plnou vzlyku,
že z lidí ondy zrnitých
pýř roste lhostejníků.

V těch očích není už těch střel
a čarodějných blesků,
jichž silou zpupný říšák mřel,
když osul „Zlatou stezku“;
ten tam už nadšený je vzlet,
jímž v boji velkolepém
Čech jako žezlem všechen svět
i s králi ovlád' cepem.

Víc nejsou muži zde, ó žel,
než bez plamenů krby,
a vyklenuty místo čel
jsou od poklon jen hrby;
duch svatý opelíchal v nich
a sotva křídla vleče,
jen kde je věnec, nebo vích,
v křivd potvory se seče.

Lid, místo pěstí do nich bít
a bránit, co nám svato,
jde za oceán otročit;
ej, boží blesky na to!
Nač vrahům záda obracet?
radš hrdě vypnout prsy,
ať uzří na nich všechen svět
ran purpurové trsy.

Čech při právu stůj jako stál,
a při trpících davu,
nechť za ty poklady by dal
i vlastní svoji hlavu; -
dej bratrům v příklad ji a žas
a dej ji bez lítosti,
vždyť nový mstitel vstane v čas
z tvé krve a z tvých kostí!

Tvrdé palice.

Kol nás bleskem syté mraky,
moře záští, hory zlob,
my jen slovné máme draky,
s troškou zlata z dávných dob.

Pestré míče pro zábavu,
flinty pro hračku a žert,
klepů, střepů plnou hlavu.
tretek, pletek — kýž to čert!

Cetky, hračky nepomohou,
s těmi pryč, tím líp, čím spíš;
k cíli, k předu pevnou nohou,
dost těch pestrých draků již!

K čemu slzy, sny a vzdechy?
proseb dost i poklon dost;
zvou nás hlavatými Čechy,
nuže, z výtky budiž ctnost!

Vzmuž se, tuž se, hlavo měkká,
s žalem pryč i s pocelem;
železná kde doba čeká,
kaleným buď ocelem!

Podhorákům.

Podhoráci, braši staří,
zadudám vám píseň pěknou,
jen ať se ti v kanceláři
nepodurdí, neuleknou . . .
Což jste vy to ňácí páni
na těch českých vrchů sklonech,
vyrůstáť vám bez ustání
žlutý svízel na záhonech.

Nežijete, věru těžce,
v Krkonoší, v Pošumaví:
stále máte prázdné měšce,
stále máte plné hlavy;
máte pole samou slídu,
bídné dvorky, řádné daně,
holou nouzi, holou bídu,
mozolů vždy plné dlaně.

Stále máte stejná práva,
život váš byl stále nový:
od Přemysla do Václava,
od Václava k Bedřichovi;
do Bedřicha půtky steré,
po něm strach a šibenice;
kdo vás pral, ten znova pere,
a kdo rval, rve stále více.

Ej, až hrůza dokonale
za staré jste žili vlády:
dávaliť vám neustále
sruby, skřipce, šrouby, klády;
jiný čas zvyk jiný nese:
vzali páni skřipce, sruby,
stačily jim v poli, v lese
vrby, olše, jedle, duby.

Za to nyni na svobodě
volni duchem jste i slovem,
uvykli jste chlebu, vodě
pod zpuchřelým chýše krovem;
máte hojnost věcí nových:
různá práva, různé platy,
a z úkazů papírových
šít můžete dětem šaty.

Dětem šaty, sobě šaty,
přemýšlejte jenom trošku —
vaše chlévy, sýpky, chaty
nemají už ani došků;

ani došků, ani trámků,
ani v oknech skelné desky,
však kdo z vás jde poblíž zámku,
hluboko se kloní hezky.

Kloní se už z oken chaty,
na tři hony klobouk smeká,
vždyť pan lokaj přede vraty
s panem kočím úcty čeká;
co by řekli ti dva páni,
lokaj, kočí vrchnost veza?
Že ti lidé našich strání
tvrdí jsou jak ze železa.

Já však dím; „Což oni vědí!
měkcí jste i na Jidáše!
Co by řekli vaši dědi,
vaši otci, matky vaše?
Ajta, slyšte, milí braši,
co vám dudák v písních nese:
pro železnou dobu naši
ocelte se, ostřete se!“

———

Slov nehledám.

Slov nehledám, když duší hněvem jatou
své písně tkám
pro světa skvost: vlast drahou mi a svatou,
již sluncem v srdci mám!

Slov nehledám, když city v písně spřádám,
svou zvučnou zbraň,
v níž mužně s otevřeným hledím padám
na záští lítou saň!

Slov nehledám, když lest a klam tak mnohý
můj stíhá zpěv;
já nezapírám lid svůj přeubohý
a husitskou svou krev!

Slov nehledám, leč myšlenkami všemi
rád splácím dluh . . .
Ó jak tě miluji, má rodná zemi,
to ví jen Bůh!

O starých a nových zbraních.

Kdys městem jsem se roztoulal,
bych něco zhlíd', a maní
ve prostorné jsem kobě stál,
ta byla plna zbraní;
jak přepodivná stará zbroj!
A myšlenek se nesl roj
mou prosivělou skrání.

Meč pádný, když jsem patřil naň,
byl s jilcem vyšší muže,
sám čepel, širší nežli dlaň,
pět stop se táh', vždy úže;
dnes, kdyby hned jej někdo zved',
jím bojovat by nedoved',
toť Goliáš jen může!

Sbor hvězd jsem spatřil na podiv,
jež plny byly hrotů;
Čech svítíval si jimi dřív
na nepřátelskou rotu,
teď bez záře jsou bohužel,
kéž by je Pánbůh znítit chtěl
a zahnal tmu a psotu.

Řad sudlic zhlíď jsem na tyčích
a palcáty a kosy,
vše plno zubů, plno ryh
a jakés temné rosy,
ej, vsadím se, že od těch dob,
když chtěli cizí s robem rob
mít ve všem svoje nosy.

A dlouhé oštěpy jsem zřel
a bradatice k tomu,
kdo zhlíď je z dálky, strachem mřel
a zděšen prchal domů;
leč nyní, běda, jun i muž
má sotva vyklektaný nůž —
co s nožem, proti komu?

Nač nůž? Ej, na chléb, na chléb jen,
na hodný krajíc s medem!
Ó hanba, jak si ven a ven
tak po žebrácku vedem;
ba stále chladnem, buď co buď,
víc ohně snad má Sněžky hruď,
vždy obrněná ledem.

Jsme netečni! Co dal nám čas?
Míň lásky a víc zmatků!
Zbraň otců jest nám pro úžas
a lichou pro památku;
což víme — lhostejníků tlum —
jak národ volal k nebesům
o velkém vlasti pátku.

Co jest nám svatá otců zbraň?
co výstrahy jsou stery,
my ubíjíme zhouby saň
jen růženci a péry;
jen klečmo smýkáme se dál —
kde bohatýr dřív s mečem stál,
dnes přízrak klečí šerý.

Čech lhostejen a mrtvě tich
a tak i děti chová,
ach, jakou radost bude z nich
mít lidstva doba nová?
co po nás asi za sto let
vnuk s vnukem budou shromáždět?
Snad péra ocelová!

Dudákův sen.

Nad kvetoucím za vsí hlohem
plno ptačích zvuků;
zdřiml jsem tam: „Světe, s Bohem! . . .“
Sen mi podal ruku.

Prováděl mne v různém kraji;
zřel jsem vlastní tváří,
jak si vážní lidé hrají,
jak se rvou a sváří.

Prapodivné zhléd' jsem věci
v dědinách i městech:
mladé muže shrblých plecí,
s parasoly v pěstech.

Ti jak ptáci lítat chtěli,
oni kulhat v chůzi,
a co jedni bílým měli,
černým měli druzí.

Místo činů rostly pletky;
velicí i malí
pro ty nejbídnější cetky
do krve se rvali.

Zřel jsem pány smavých tváří,
ale hluchých uší,
mnoho citu v kalamáři,
ale málo v duši.

Žáky s nizoučkými čely,
nač jim vyšších třeba?
vždyť měsíčkem rohlík měli,
sluncem pecen chleba.

Divné kraje! Já se věru
plnýma smál rtoma . . .
Procitnul jsem v raním šeru . . .
Kde to jsem? . . . Či doma?

O našem lidu.

Náš lid je hodný; Bůh mě chraň
lež do tváři mu říci!
nechť doráží naň zloby saň,
on svatý klid má v líci;
ó hodný jest, a proto rád
jej objímám a hladím
a jako Švanda kamarád
proň dudy svoje ladím.

Ó hodný, hodný je náš lid;
on neví, co ho tíží,
on všecko za svatý dá klid
a červu neublíží,
i kdyby hruď mu provrtal
jak stěny už a stropy;
on nežehrá a snáší dál
a co kdo chce, to klopí.

Ó hodný, hodný je náš lid
a nerad s kým se sváří,
i psu, jenž za lýtko jej chyť,
odpouští s mírem v tváři;
nech vlk by v žebra se mu vkous'
a kočka do podbradí,
on šetří je a srst i vous
jim lichotivě hladí . . .

Dost, lide, úklony jsi shrb',
kdo tepe tě, ať cítí,
buď žencem, jenž si plevel chrp
v čas ze pšenice mýtí;
pryč mraky z ňader, rýhy s čel,
ven s polí pýř a řepku,
psům vyceněný rozdrť kel
a vlkům polti lebku!"

Tak nesmí to už dále být,
jak bývávalo prve;
nač stále mléko v žilách mít?
líp plamen bujné krve!
ať vykřikneme ten i ten,
kdy spálíme se trochu,
jen rab chce loutky z dcer a žen
a baby z švarných hochů!

Rybník.

Jak mělký rybník, kalných vod
je mnohé místo v jihu,
v něm líně tuční kapří rod,
hrd na břicho a tíhu.

Ať hodíš v kapry kamenem,
ať vzácné knihy skvostem,
když buchta není, stejno všem,
a sotva že hnou chvostem.

Hřbet povážlivě vyklenut,
a bez lesku jsou oči,
jen v bahnitý se někdy rmut
buď ten neb onen stočí.

I vábím kapry švarnou hrou
a vyzývám je k skoku,
leč jenom huby otevrou
a čumí na mne z moku.

„Nač otvíráte huby jen,
radš otevřete hlavy!“
To uslyšet, hned tén i ten
zpět do bahna se plaví.

Kéž v štiku změní se můj měch,
jejž paže k ňadru tulí,
v tlum vrhnul bych jej kaprů těch,
by lenoši se hnuli.

Však běda, nejsou, jak bych žďál,
mé dudy štikou hrubou,
a kapři hloupě čumí dál
vždy s otevřenou hubou.

U Chelčic.

Přátelům: F. Heritesovi, O. Mokrému a J. Zeyerovi.

Ve Vodňanech zvučně zvony zvoní,
zlaté slunce za hory se kloní,
po dědinách zákmit ohňů zhas' —
ach, ty vísko s omšenými krovy,
netušíš, jak pěvci dudákovi
v snivé duši rosteš na úžas!

Petr z Chelčic — ó jak v sdílné hrudi
blaha jas i žalu vzdech se budí —
v tobě snil a dumal — světa div;
pluhu drsná kleč mu v ruce tkvěla,
ducha peruť však jej unášela
do závratné výše hvězdných niv.

Vidím věštce, píše do Postilly,
v lebce, v očích blesky se mu skryly,
v ňadrech výkřik soucitu a stesk;
chudá vísko v Hor svobodných stínu,
víš-li as, že ondy z tvého klínu
vzrostl lidstva pych a vlasti lesk?

Z dávných věků v času příval nový
hlásá posud nadšenými slovy:
„Ustaň v bojích, lide, válek nech;
v skutcích dobra skryt duch víry pravý,
bez skvrn ruce, myšlenky i mravy
vrchem božích zjevení je všech!

Zanech pokrytectví v srdci chorém,
láskou vzplaň, stůj pravdy pod praporem,
bez pomsty a lsti měj leb i hruď;
nezabíjej pohledem ni slovy,
cti svých otcův odkazy i rovy,
snah tvých cílem blaho lidstva buď!“

Apoštolů révou divoplodnou,
nebes vínem pojil zemi rodnou,
božským skvostem, jenž mu v duši zrál;
strachem Římu, vlastem vroucí těchou,
nuzné chýše pod slaměnou střechou
zrozen velkněz lásky, ducha král.

V záři očí jeho, sotva vzplály,
žaly v sladké plody míru zrály,
svatou těchou pro trpící lid;

vyléčit chtěl bratry lásky slovem,
ne loupežných vášní dravčím rojem,
vrchem štěstí blažený měl klid.

Jako rolník v kyprou země líhu
božské setí v božskou nasel knihu;
rci mi, vísko, kde ten poklad máš,
ve chvíli že odpočinku zlaté
bez nadšení, páté přes deváté,
spoustou planých slov se modlívaš?

Kde že jsou ty listy duchem syté,
kde ty slunné pravdy věkovité,
kde snův mesiášských zářný svod?
Hovoř, vísko, mluvte, smutné chaty,
kde ten zvon, kde jeho hlahol svatý,
kde on sám je, Kristův vojevod?

Běda! Nevíš, zlo že v tebe praží
od té cihly síně na zápraží
do netřesku v doškách vetchých střech;
nemáš hněvu v duši, nemáš vzdoru,
strádáš v jařmu, vzdycháš do úmoru,
pluješ v bědách, toneš! A kde břeh?

Hyneš ve lži rozkvašeném víru,
nedbáš ducha jarých bohatýrů,
vyšších nežli topolů tvých sbor;
nevíš, že ti z ňader síla teče,
úlisnost že v porobu tě vleče
a v krev reků tajný vniká mor.

Vzpamatuj se, vzbuď se, vísko milá,
buď, jakou jsi dávné doby byla,
vzmuž se, znej se, nežli zrádný čas
smrti černou peruť k tobě skloní!
Ve Vodňanech zlatý trojzvon zvoní,
živý trojzvon, slyš, ten zvučný jas!

Trojím zlatým srdcem, duší trojí
mluví k tobě, k svatému zve boji
s tupou lhostejností, s křivdou práv;
písněmi, jež věčnost neudolá,
jasnou k tobě melodií volá:
„Setřes rubáš hrobu, smrti háv!"

Nuže, vzbuď se vzletným krásy slovem,
zaplaš netopýry pod svým krovem,
promni oči, vzhůru, vzchop se již;
slyš, toť jitřní! .. Vzpamatuj se, ruče!
Také dudák na srdce ti tluče
vroucím duše zpěvem neslyšíš?

Neotálej, vísko, netrať chvíle,
čile vzhůru k vědomí a síle,
oslň jasem Hor svobodných lem;
Petra věštce Chelčického chatou,
českým srdcím na věky buď svatou
jako svatým jest jim Betlehem!

Před Husincem.

Znám české domky v rub i líc,
leč nejvíc ty kol Prachatic,
jež z dolu k horám běží;
zde procházívám vrch i důl,
nechť pršívá tu roku půl
a ostatek se sněží.

Tam jeden drahý domek znám
a na pouť k němu chodívám,
když v polích ptactvo plesá;
i tisknu dudy, mlčím však,
neb zrovna hoří, vlhne zrak,
a hlava na hruď klesá.

V tom domku světec narozen,
jenž umřel v ohni, záští plen,
prost malomocných vzdechů;

kde jeho prach, kde jeho hrob?
Rýn odnes' vše; žel od těch dob
už není takých Čechů!

Znám domky kolem Prachatic,
jim se dvou stran jde zloba vstříc
a svírá každou chyšku;
ó milý Bože, pomáhej,
zas k vědomí jim Husa dej
a k vítězství zas Žižku!

U Husova domku.

Nad Blanicí město velikosti dlaně,
ale hlava hoří, vzpomenu-li na ně.

Hlava hoří, pálí, srdce v žebra buší —
rád bych tady zpíval žal ukrytý v duši.

Rád bych tady dudal, třeba věčné časy,
ač mě čelo pálí, ač mně vlhnou řasy.

Rád bych tady dudal před prostičkou chatou,
s rozboleným srdcem, s duší smutkem jatou.

Rád bych tady dudal věčně na své dudy,
vždyť jsi naší chloubou, horský domku chudý.

V tobě český otec v loktech syna choval,
jenž za Boží pravdu život obětoval.

Ty's byl, mistře Jene, učiteli davů,
kterému půl světa uklání teď hlavu.

Mistře Jene z Husi, labuti Ty zlatá,
září Tvou je všecka česká země jata.

Zarostl jsi v srdci zemi té i v hlavě,
to dvé nepovolí věru žádné vřavě.

Odtud Tebe, Jene, topory ni meči
vojska nevytepou v nejkrutější seči.

Ani nevytepou, ani nevysekou,
nechať do jednoho k popravě lid vlekou.

Kde by mečů vzali, kde by seker měli,
kdyby Tě z všech ňader vysekati chtěli?

Nechať šípali by z tisíceré kuše,
navždy budeš pýchou každé české duše!

A nechť stříleli by sterými v nás kusy,
navždy budeš zářit v Čechách, Jene z Husi!

Boubín.

Když jsem bloudě v horách srdci léku hledal,
viděl jsem, jak Boubín z hvozdů hlavu zvedal,
a jak druzi jeho, na temenech lysí,
při pohledu v kraje smutně zasteskli si.

Postavil se Boubín na široké paty,
divně zachmuřil se jako žalem jatý,
v zkamenělých ňadrech srdce mu se chvělo,
oči náhle vlhly, mračilo se čelo.

Zřel jsem v jeho líci velkou hněvu rýhu,
slyšel jsem, jak stenal: „Tlačí se to z jihu,
tlačí od západu, tlačí od severu,
a ten východ posud ponořen je v šeru.

Žel!... A jako strachem zachvěl se kraj celý,
také já se zachvěl, dudy zakvílely,
postřehlť jsem s žalem, jak v té horské dáli
lesy zavzdychaly, vody zaplakaly.

„Slunce nevychází, zlatými by meči
kleté chmury protklo u vítězné seči,
nebe bez červánků, mraků čerň se množí;
což nám nepřispěješ, věčná pravdo boží?“

Nač čekat?

Zas v Pošumaví jsem se zved',
však posud srdce pláče
jak pro uťatý stromu snět,
kde hnízdo mělo, ptáče;
zas v pohorské jsem nivy šel
na Práchně ladné boky . . .
ó běda, jak tu jinak, žel,
než před čtyřmi sty roky!

Jen planou zamlklost jsem zhlíď',
kam namířila noha,
ó jak se proměnil ten lid,
pro jediného Boha?
Vše jiné: městečko i ves
i luh a všecko všade:
co zrodilo se svěží dnes,
už zítra v hrob se klade.

Kraj mlhou zastřen v šíř i dál,
tvář všech je mdlá a siná,
vše jako v pohádce, v níž král
dal draku svého syna;

vše nesdílno, hruď jako led,
vše bez ladu a skladu,
lid jarý dřív teď chor a bled
jak chudobka je z chladu.

A chví se již, když pohněvem
kdes dlaně v sebe tlesknou,
neb z dálky leměž s čeríslem
jak nahá zbraň se lesknou;
tu na „štváče“, až rudne tvář,
hněv proudí se mu s retů,
a ruce berou kalendář,
kdy bude konec světu.

Vnuk Táboritův klopí zrak,
ať šlehán třeba bičem,
a brání se, ne kosou však,
leč svatým nebeklíčem;
a ztepán, zhaněn ven a ven,
chce dobrovolně více,
a lotru, písmem posilněn,
i druhé dává líce.

A vzrušení, či pomstu snad?
„Jen to ne, Bože věčný,
i za kříž, pod nímž ztýrán pad',
jest pravý křesťan vděčný;
vždyť jest to zasloužený trest —
kdo kaje se, ať zkusí —
za otcův kacířství a lest
dřív mistra Jana Husi.“

Tož kál se lid a zkrotnul už,
hle, beránkové tiší,
jak od nepřátel s mužem muž
a s junem jun se liší;
nač boj a svár? líp všecko dát
až na poval i hroudu:
„Však zlosyn bude jednou stát
tam na posledním soudu!“

Ó hanba, mně se tají dech!
Sem, dudáci mí zlatí,
už pomozte mi na pospěch
tu bídu zadudati;
sic vypije nám tuk i krev
ten děsný netvor dračí,
a na takový hrozný zjev
sám jeden nepostačí.

Nuž spusťte, bratří, chutě sem!
a plašte havěť vzdechů,
než budou srdce kameňem
a na nich příkrov mechu;
už hoďte jisker zlatý jas
v tu skrovnou hrstku troudu.
nač čekat, Bohu na úžas,
až k poslednímu soudu?

O tichošlapech.

Zhlíd' městečko jsem s táhlou věží,
Jdi, řekl jsem si, viz, jak leží, -
a všeho bedliv buď!
I kráčím k bráně v ranní době —
vnitř všecko mrtvo jako v hrobě.
Ó spáči, Bůh vás suď!

Leč nespali; mně pravil kdosi,
že kdo zde žijí, chodí bosi
neb v škorních napořád,
ne z bídy však neb z jakés nouze,
ne, vzorné tichošlapství pouze
že mít chce obce řád.

„Hluk," děli, „jest nám k pohoršení,
a věru, dobrým mravem není —
ať o své jest — se bít;
my z dávných příkladů to víme
a proto leccos oželíme,
leč pokoj chceme mít." —

To město, Pane svrchovaný,
znal z pověstí jsem prostým hany;
leč drahně tomu let;
tu bylo života a ruchu!
Rek každý dům, až divno sluchu,
a všude um a vzlet.

Lid tenkráte dbal cti a řeči
a zbraně třímal v nebezpečí
a v mužný shluk' se roj,
by hradeb střeh' a řídil pušku
a hlavy těch bral na svou mušku,
kdo vnutili mu boj.

Jak změnili se lidé tito!
Z té duše bylo mi jich líto,
div, že jsem neplakal;
to měly býti děti reků,
jimž, zlob by zatarasil řeku,
Bůh ondy Žižku dal?

Ti bili se jak zjevy báje,
oř jejich veden z temna stáje,
jak křídla kdyby měl,
hrd vzpínal se a házel hřivou,
když na žoldáků chásku lstivou
druh s druhem dorážel.

A nepřítel když hnal se k městu,
jak hory zalehli mu cestu,
a k hradbám-li až leh',

hned jako bdělé úle včely
v zeď pevnou spojili se těly,
že val byl na valech!

Ať cizák z arkebuz a hadů
v ně metal smrt, ať snoval zradu,
přec každý v šiku stál,
a padl-li, pad' v příklad rodu,
vždyť pro svůj rod a pro svobodu
a pro vlast umíral.

Ach, jinak nyní vše, co kolem,
až ňadra chvějí se mi bolem;
kde dávný vzlet a vzdor?
kde je ten lid, jenž nedbal rány
a těly tarasíval brány
a průsmyky svých hor?

Ó Bože, hruď i hlas se třese;
hej, tichošlápci, probuďte se
a vzleťte duchem už;
či chcete čekat jako vždycky,
až nepřítel vám zákeřnický
v hruď náhle vrazí nůž?

K svých otcův odkazům se hlaste,
práv mečem cestu sobě razte
rek s rekem, s druhem druh,
ne bázlivá, leč srdce jará,
v nichž nadšení a láska hárá,
chce volnosti mít duch!

U Bohumilic.

U Bohumilic na polích
padl' kdysi povětroň,
ó všemohoucí Pane náš,
jen hodně takých roň;
leč do polí jich nevrhej,
spíš do prokletých hlav,
co s nimi spravit nelze již,
Ty po zásluze sprav!

Nám kážeš-li však učinit,
pak aspoň neváhej
a v nějaký ten povětroň
meč Michalův nám skrej;
má padnout tak anebo tak
ten železitý kus —
a pak své divy uvidíš;
ó Pane, jen to zkus!

———

Mraky.

Svatý Vojtěch na kopečku,
Svatá Máří v dolině;
zlých jsem spatřil mračen smečku,
bloudě mimo z Volyně.

Z obou chrámků vyzváněli
na hrozivý mraků zjev,
a mně spánky puknout chtěly,
a mně studem stydla krev.

K čemu zvonit na zboj mraků?
za planou tu práci mám;
za horami mračna draků
větší zkázou hrozí nám.

Tam se řadí, tam se radí,
tyjou, rostou, že až strach;
kdo se duchem neohradí,
vlastní zalije ho nach.

V těch víc zkázy pro nás vězí,
zpívat než a dudat smím;
na ta mračna na pomezí
zvoňme ducha vědomím!

Zvoňme na ně jarou myslí,
jarým srdcem na pochvat,
nekrčme se jako sysli
do přístěnků temných chat.

V těch-li mračen padnem léčku,
nepomohou rodině
ani Vojtěch na kopečku,
ani Máří v dolině.

Perly.

Pod Práchní v hojných oklikách
proud Otavy se točí;
tlum smutných zvěstí hlavou táh',
když ondy chodě po horách
v zdroj ponořil jsem oči.

Tu v písku škeblí zelených
jest bystrá řeka plna,
a každá škeble plna rýh;
a na zlatitých ňadrech svých
je snědá hejčká vlna.

A v rýhovaných škeblích těch
a v skořápce té prosté,
— jak v citnou píseň roste vzdech,
když ruce skřížím na prsech, —
skvost drahých perel roste.

Jest tajemný jich vznik i zjev;
ač ten i onen bádá,
přec tuší jen, jak v nitru zev
ta nyvá touha žen i děv
se vyvíjí a skládá.

Leč já, potulný starý druh,
jenž mnohou vísku prostou
a mnohý prošel hvozd a luh,
já znám těch perel tajný vzruch
a vyjevím, jak rostou.

To slzy horských bratrů jsou,
že cizota je kruší,
jež tajně těká Šumavou;
tlum krkavců má nad hlavou
a vlčí zlobu v duši.

Co na dravce však stesk, co žel,
nech perlou ať se stává?
líp vzdor, jenž v žáru duše dlel,
až proměnil se na ocel,
jímž vítěz v boji mává.

Když táhly divoké husy.

Přiletěly, přeletěly
divé husy nad mou hlavou;
kde jste, divé husy, dlely?
„Na Šumavě, za Šumavou!“

A kam nyní, husy divé,
letmo v řadě klínovité?
„Ku severu, v kraje snivé,
na pobřeží Baltem myté.“

K Baltu, husy, k širé vodě?
kéž je možno s vaši smèsí
o peruti, — o svobodě, —
přes pole a šumné lesy!

Kéž je možno letět s vámi,
divé husy, pevným klínem,
k břehu Baltu za horami,
pod mlhavým nebes týnem.

Kde se vlny tulí k nivě,
z rujanské kde příboj strany
vzdychá, pláče úpěnlivě
zahynulé pro Slovany.

Nelze, nelze s vámi letem
ve mlhavé Baltu kraje!
Toužný povzdech chvěje retem,
toužná slza v oku taje.

Nelze! Ale přes ty nivy
letím citem, letím duchem,
a mé dudy jako živy
tajemným se plní ruchem.

Jest mi, jak bych chorál z dáli
slyšel cepů za lomozu,
jak by hlasy zajásaly
v husitských sten hradných vozů.

Jak bych slyšel Čapka vůdce:
„Obnažte své hrdé hlavy,
pouze moře v divé půtce
na odpor se Čechům staví!“ —

Jinak všecko – trpké zdání —
jiné časy, jiné doby;
lapeni jsme, utěsnáni
mořem záští, mořem zloby!

Jinak všecko! Na severu
straší vzduté moře kopí,
rozlévá se, roste, věru,
a co hltá, v krvi topí.

Pro výstrahu zvučte dudy:
„Bděte, bratří, v různé straně;
na severu krutost všudy
léčky tká a kuje zbraně.

Bděte srdcem, nejen rtoma,
vizte duchem, nejen zrakem!
Pane, žehnej v poli, doma,
zbraním práva v boji všakém!“

Nechci pod drn.

Kde jste, dávné časy, dávná léta?
bývali jsme statni — po všem veta,
po všem veta, škoda, smutno všudy;
se mnou vzdechněte si, věrné dudy!

Změnila se léta, prchly časy;
zavolám-li do hor, kdo se hlásí?
Nepřítel se hlásí, žalem trnu,
jest mi, jak bych ležel vespod drnu.

Já však pod drn nechci ještě věru,
dokud, kdo mě prali, nepoperu;
nechci bubnem býti země hrudám,
pokud škůdcům skočnou nezadudám.

Pokud píseň má jim nepomůže,
že vyletí zlostí z hadí kůže,
z hadí kůže závisti a zloby,
pak co chceš, můj Bože se mnou robi!

Až přestanu dudat.

Čas bez vláhy; tak mnoný zvad',
mé srdce divný objal chlad
a hlavu divné trudy —
a přec se tomu nepoddám,
vždyť ještě kytku písní mám
a dudy!

A kdyby Bůh, jenž řídí lid,
že budu věčně tady žít,
leč bez písně, mi řekl:
víc věru bych než každý z vás,
již brali byste rádi as,
se lekl!

Žít bez písně? Ne, nejsem bloud,
bylť míň bych, bez jiskry než troud
a bez květů břeh řeky;
až zpívat přestanu a hrát,
pak bez lítosti půjdu spat
na věky!

Prosba.

Pane Bože! Naděje má věčná,
Lásko, Sílo, Pravdo nekonečná,
pomiluj mě; ukrať mého ždání,
pusť mě v nebes ráje na dudání.

Rád bych zahral ve dvoraně Tvojí;
jsouť tam lidé, jako všude, dvojí:
jedni hodní tuze, ale snílci,
druzí domýšliví provinilci.

Prvním, věrným synům země naší,
zadudal bych: „Pomozte nám, braši!“
druzí však, již zhubiti nás chtěli,
bouří zvuků mých by zkoprněli.

Vždyť, ač lid můj trýznili a rvali,
přece Ti je v nebe vpašovali,
v němž nechť pyšně sem i tam ji plouží,
blankytové řízy nezaslouží.

Proto vydudám jim, jak se sluší,
někam jinam pokryteckou duši;
nehodni jsou slonit se v Tvé záři,
třeba tištěni jsou v kalendáři.

A já s nimi v nebes rajském sadě
nechci také býti pohromadě,
radš Svou láskou vlož mě přetajemně
jako granát v srdce rodné země.

OBSAH DÍLU I.

I. PÍSNĚ.

Průvodem. Str.
Průvodní list 11
Mé písně 14
Jsem Čech 16
Pozdrav Pošumaví 18
Dudákův znak 20
Občerstvení 22
Pošumavský kraj 24
Co bych dělal 27
Můj kozlík trká 29
Ve Zvíkovské kapli 33
Pryč s pláčem 36
Nepovolný 38
Jsem jako pták 41
Skočická 43
Mám zlost 46
Žně 48
Heřmaňská 50
Co chci 53
U Albrechtic 54
O Malínském křenu 55
V podlesí 57
Starému poháru 59
Bez modlitby 61
Pootavské vísky 63
Tvrdé palice 66
Podhorákům 68
Slov nehledám 71

Str
O starých a nových zbraních 72
Dudákův sen 75
O našem lidu 77
Rybník 79
U Chelčic 81
Před Husincem 85
U Husova domku 87
Boubín 89
Nač čekat? 91
O tichošlapech 94
U Bohumilic 97
Mraky 98
Perly 100
Když táhly divoké husy 102
Nechci pod drn 105
Až přestanu dudat 107
Prosba 108

NAKLADATELSTVÍ

J. OTTO

SPOL. S R. O.